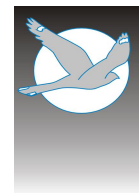

Verslag nachtzwaluw telling 2021

Resultaten van de 27^e opeenvolgende telling naar het voorkomen van de Nachtzwaluw (*Caprimulgus europaeus*) op de Sallandse Heuvelrug

Colofon

Publicatie en gebruik van de gegevens in dit verslag mag, maar alleen onder vermelding van “**Verslag nachtzwaluwtelling Sallandse Heuvelrug 2021, Vogelwerkgroep Midden Overijssel (VMO) - G.J.G.Dommerholt**”

Inleiding

Dit jaar is voor de 27^e achtereenvolgende keer een nachtzwaluwinventarisatie gehouden op de gehele Sallandse Heuvelrug (SH). De telling werd georganiseerd door de Vogelwerkgroep Midden Overijssel (VMO). Hierbij werden tijdens twee avonden (de 1^e telling werd vanwege onweersdreiging afgelast) alle heidevelden en bos/heideranden op de SH op het voorkomen van de nachtzwaluw (*Caprimulgus europaeus*) onderzocht. Het blijft interessant om deze soort jaarlijks te volgen omdat zijn biotoop, nog steeds verandert. Vanaf 1995 is het aantal territoria spectaculair toegenomen. De soort is de laatste decennia ook landelijk in opmars. Dus naast een kwantitatieve en kwalitatieve verbetering van het broedbiotoop op de SH spelen mogelijk ook andere zaken, zoals omstandigheden in de overwinteringsgebieden en/of klimatologische factoren in het broedgebied, een rol.

Omvang biotoop

Het heideareaal is dit jaar vanwege boskap uitgebreid en bedraagt ca.1457 ha en betreft de volgende deelgebieden (Sovonplots):

plotnr	gebied	opp (ha)
4924	Haarlerberg	400
4925	Rietslenk	115
4926	Wolfsslenk/Noetselveld	286
4927	Hexel	90
4932	Holterheide	90
4933	Numendal	41
10971	Hellendoornseberg	13
10972	Holterberg	2
4928	Palthe	67
4929	Sprengenberg	186
4930	Oasekop	105
4931	Varkensbos	63
	totaal heidegebied	1457

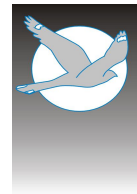
Fig. 1 oppervlakte heideareaal Sallandse Heuvelrug 2021

Methode

Op de vrijdagen 25 juni en 2 juli 2021 werd van 22:00-24:00u geteld.

Dit jaar waren weer ca. 40 tellers actief verdeeld over 24 telposten.

Medewerking aan de telling werd gegeven door leden van de IVN-vogelwerkgroep uit Nijverdal, medewerkers van Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten, overige vrijwilligers en leden van de organiserende vereniging VMO.

De telling is als simultaantelling uitgevoerd, waarbij uiteraard gestreefd werd naar uitsluitende waarnemingen. Om dubbeltellingen te voorkomen hebben tellers tijdens en na de telling overleg. Hierbij is van belang dat tijdregistratie van de waarnemingen nauwkeurig gebeurt.

De volgende waarnemingen van nachtzwaluwen werden, met exact tijdstip, genoteerd en ingetekend op veldkaarten:

1. Geslacht
2. Triller
3. Roep "kwoiek kwoiek"
4. Vleugelklappen
5. Zicht (vliegen, rusten)

Weersomstandigheden

Voor een goed telresultaat zijn de weersomstandigheden van groot belang. Nachtzwaluwen zijn vooral actief bij warm weer met weinig wind. De 1^e telling (18 juni 2021) werd vanwege onweersdreiging afgelast 2^e en 3^e telling zijn onder goede klimatologische omstandigheden verlopen.

Resultaten

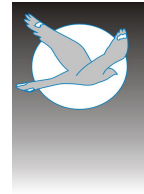
De eerste zingende man op de SH werd op 8 mei waargenomen.

Dit jaar zijn op de gehele Sallandse Heuvelrug **119 territoria** vastgesteld. Een daling met 3 ten opzichte van 2020.

In onderstaande tabel is het aantal territoria per telgebied weergegeven en is te lezen hoe deze zich verhouden tot de tellingen van voorgaande jaren,

Gebied	aantal territoria per jaar																					2021					
	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015		2016	2017	2018	2019	2020
Natuurmonumenten																											
Sprengenberg	10	12	10	15	14	10	11	13	13	17	19	21	24	26	25	23	24	27	24	35	28	32	30	31	32	37	
Haarlerenk	1	1																									
Staatsbosbeheer																											
Haarlerberg	6	9	7	10	8	7	8	10	14	10	14	13	13	11	13	13	15	15	13	19	25	23	29	28	26	32	
Rietslenk/Noetselenveld	2	1	1	5	6	5	4	6	5	7	7	7	7	5	8	5	8	6	11	16	12	14	14	15	17		
Wolfslenk/Hexel	4	6	5	5	4	4	5	6	11	9	3	10	9	8	8	9	11	9	9	10	10	13	14	12	17		
Holterheide	2	2	4	3	4	4	4	3	3	3	4	3	4	4	4	3	4	4	5	7	7	7	8	8	7		
Numendal	1	1	1	3	4	3	4	6	7	5	6	6	4	5	3	4	6	6	6	8	6	7	6	5	6		
Hellendoornse Berg	-	-	-	-	-	-	-	-	0	0	0	0	0	1	2	1	1	0	1	2	0	0	0	0	0		
Particulier terrein																											
Holterberg	2	2	3	3	3	5	5	3	3	2	3	2	2	1	1	3	3	2	2	1	1	1	1	0	3		
Totaal	28	34	31	44	43	38	41	47	56	53	56	62	63	61	64	61	72	69	71	98	89	97	102	99	108		

Fig. 2 aantal territoria vanaf 1995 van de Nachtzwaluw (*Caprimulgus europaeus*) op de Sallandse Heuvelrug

In onderstaande grafiek is de ontwikkeling van het aantal nachtzwaluwterritoria vanaf 1995 weergegeven.

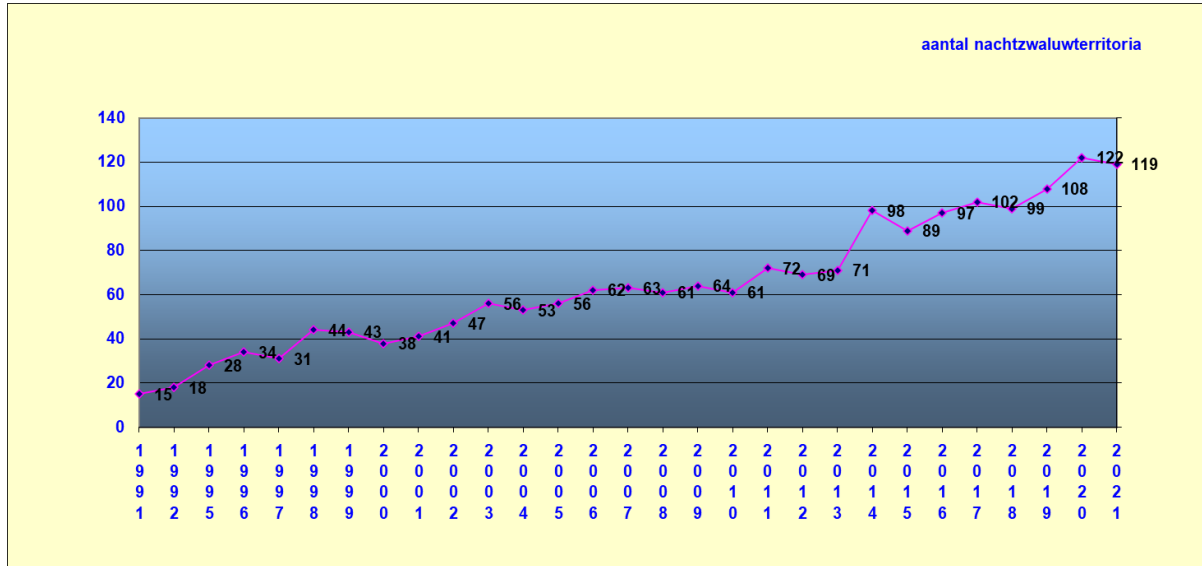

Fig. 3 Grafiek ontwikkeling territoria Nachtzwaluw (*Caprimulgus Europaeus*) op de Sallandse Heuvelrug.

Andere waarnemingen

Veel telposten maakten melding van territorium- en baltsvluchten van houtsnip (*Scolopax rusticola*). Vaak was ook luid en duidelijk de “psiep” roep en knorrende “orr-orr-orr” roep te horen.

Ook werden diverse oude en jonge ransuil (*Asio otus*) en bosuilen (*Strix aluco*) gehoord. Dit jaar werden 2 boomvalken (*Falco subbuteo*) gemeld boven de Wolfsslenk.

Discussie

Om vergelijkingen tussen gebieden mogelijk te maken en om kwalitatieve uitspraken te kunnen doen over het gebied is de dichtheid per 100 ha interessant. Dit kengetal heeft zich als volgt ontwikkeld:

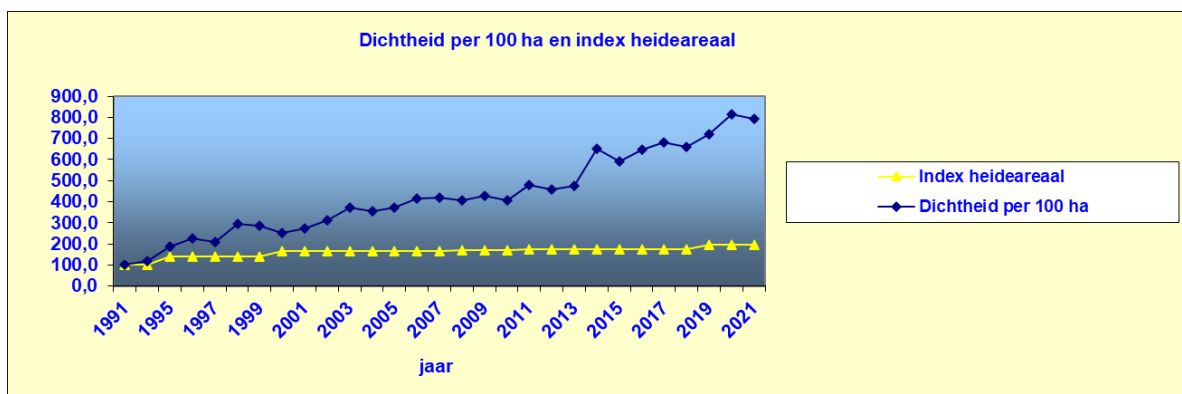

Fig. 4 Dichtheid per 100 ha per jaar van de nachtzwaluw telling (*Caprimulgus europaeus*) en oppervlakte heide (ha) op de Sallandse Heuvelrug

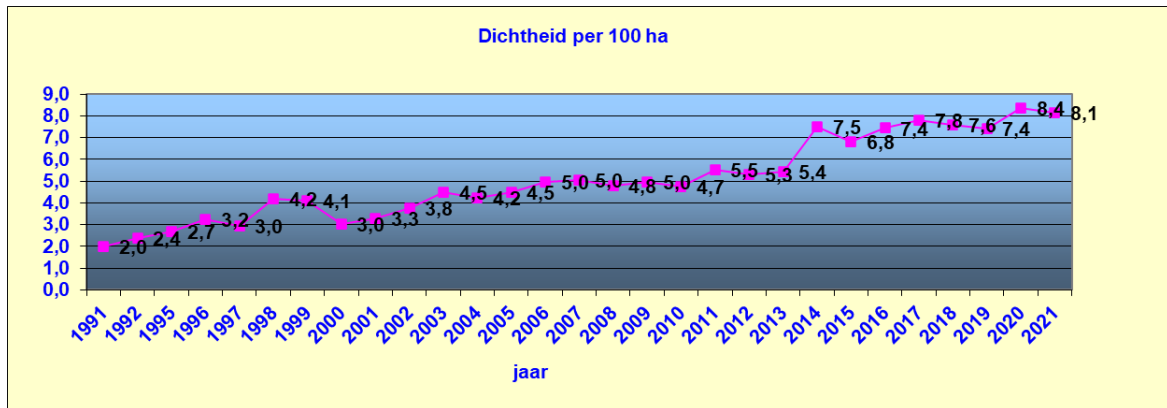
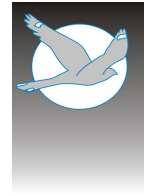

Fig. 5 Dichtheid per 100 ha per jaar van de nachtzwaluwtelling (*Caprimulgus europaeus* op de Sallandse Heuvelrug

De dichtheid per 100 ha geschikt gebied in 2021 is **8,1**.

De nachtzwaluw heeft vanaf 1995 een mooie ontwikkeling doorgemaakt: werden er in 1995 nog maar 28 broedparen geteld, de laatste jaren steeg het aantal tot boven de 100 paren. Een deel kan worden toegeschreven aan areaal vergroting door boskap. De in 1991 ingezette maatregelen tot behoud van het korhoen in Nederland hadden en hebben een positief effect op herstel en verbetering van het heidebiotoop en haar vogelbevolking op de Sallandse Heuvelrug.

Voorname soorten als nachtzwaluw, geelgors, roodborsttapuit, grasmus, kneu en vanaf 2005 ook de grauwe klauwier hebben hiervan geprofiteerd, maar ook de houtsnip, een soort die tijdens de tellingen veelvuldig is waargenomen. Hoewel nadrukkelijk moet worden gesteld dat bij deze soorten ook landelijke tendensen een rol spelen.

Het grootste deel van de toename lijkt echter kwalitatief van aard: het is niet eenvoudig om aan te geven wat de exacte oorzaken van deze toename zijn. Zo is er de landelijke toename in de kerngebieden van de nachtzwaluw. Deze moet mogelijk los gezien worden van biotoopverbetering en kan bijvoorbeeld veroorzaakt worden door betere overleving in de overwinteringsgebieden beneden de Sahara en/of gunstige weersomstandigheden tijdens voor- en najaarstrek. Maar bijvoorbeeld ook door positieve klimatologische effecten in het Nederlandse broedgebied, waardoor het aanbod van grotere nachtinsecten (met name vlinders) in het biotoop groter is.

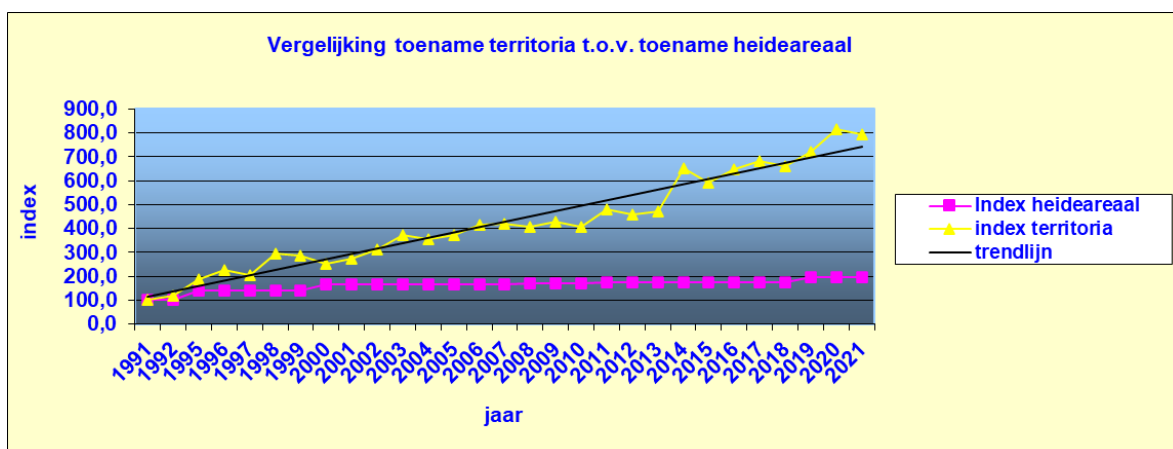
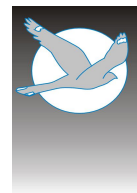

Fig. 6 Vergelijking toename aantal territoria t.o.v. toename heideareaal

Een vergelijking van de index van toename van territoria met de index van toename heideareaal laat zien dat de toename voor een belangrijk deel kwalitatief van aard is: bij gelijkblijvend areaal (ha) neemt het aantal territoria sinds 2000 nog steeds toe. Dat is bijvoorbeeld mooi te zien op de Haarlerberg: in 2019 leidde de boskap nog niet tot extra territoria. In 2021 steeg het aantal territoria in dit deel van het heidegebied met 8.